

ben. In deze kibboets woonden ondermeer joden uit Hongarije.⁴² Lohamei haGettaot ('strijders van het ghetto') was in 1949 gebouwd door joodse partizanen die in Polen en Litouwen tegen de nazi's gevochten hadden. Ernaast liep het in 1780 door de Turkse gouverneur Ahmad Jazzar pasja aangelegde aquaduct naar Akko. Overlevenden van de ghetto's van Warschau en Bialystok waren de stichters van de kibboets. Yitzhak Zuckermann (1915-1981) had een leidende rol gespeeld tijdens de opstand in Warschau. Zijn 'nom de guerre' luidde Antek.⁴³ De moord op de Europese joden werd in Lohamei haGettaot herinnerd in het museum Beit Katznelson⁴⁴, beheerd door Mirjam Novitch uit Wilna.

Verderop aan de kust bevond zich het dorp Shavei-Zion ('zij die terugkeren naar Zion'), gesticht door joodse vluchtelingen uit het Duitse Rexingen. Aan de kustweg lag de enige plaats die zijn Arabische bevolking behouden had: Mazra'a, een oud dorp dat in 1799 bezoek had gehad van Napoleon. Ten noorden daarvan lag de in 1945 gestichte kibboets Evron. Hier woonde de schrijfster Hayka Grossmann. Het grotere Nahariya, vanaf 1934 opgebouwd door Duitse joden en inmiddels met 6000 inwoners, was gelegen aan de Middellandse Zee. Beit Ha'Emeq ('huis van de vlakte') bevond zich verder naar het oosten. Deze kibboets was in 1949 opgericht door immigranten uit Groot-Brittannië.⁴⁵ In de buurt lag het door Jemenitische joden bewoonde Amqa, op de plek van een vroeger Arabisch dorp. In een later stadium opperde Khayr tevens de mogelijkheid om een olijfbomgaard te verkopen op een heuvel bij Kafir Yasif. Bernath en Pilon achtten die plek echter minder geschikt: 'Er ligt zo nahe an den bestehenden arabischen Siedlungen und den jüdischen Kibutzim.' Zij wilden juist enige afstand, om in alle rust hun eigen gemeenschap op te kunnen bouwen.⁴⁶

De wet op de Israëlische nationaliteit van 1952 maakte het op voorwaarden mogelijk dat Arabieren staatsburger werden. Ze verkregen dan tevens het stemrecht. Van volledige gelijkheid was echter geen sprake. De in de streek nog aanwezige plaatselijke Arabieren stonden onder controle van het militair gezag. Ze konden zich niet vrijelijk bewegen. De meerderheid werd 'geconcentreerd' in het centrum van Akko, in Mazra'a of verder naar het oosten in Kafr Yasif en Abu Sinan. Velen 'geconcentreerden' waren *present absentees*: inwoners van Israël, maar zonder recht op het huis dat ze daar bezeten hadden in 1948. Khayr had confiscatie weten te ontlopen, mogelijk omdat hij een druze was. Zijn land in de vlakte lag echter als een eiland te midden van grond van de kibboetsim. Tussen de joodse nederzettingen aldaar en de Arabische en druzische dorpen in de heuvels bestond nauwelijks contact. Over de woonplaats van Khayr hielp de *Guide Bleu* Pilon weinig verder,

⁴² Zie de kaart in Lucas H. Grollenberg en A. van Deursen, *Atlas van de Bijbel*, Amsterdam-Brussel 1954, 59.

⁴³ Colin Shindler, *A history of modern Israel*, Cambridge 2008, 139.

⁴⁴ Vernoemd naar de in Auschwitz omgebrachte dichter Itzhak Katznelson.

⁴⁵ Zev Vilnay, *Guide to Israel*, Jeruzalem 1976, 405-407.

⁴⁶ Terugblik in: J. Bernath, 'Technischer Bericht' Thayn-gem 1 mei 1960, in: HDC VU archief stichting Nes Am-mim-Nederland, doos 37.